

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Иван Евтимов

За дисертацията: СОЦИАЛНО КОНСТРУИРАНЕ НА ПРОСТРАНСТВА:
ОТХВЪРЛЯНЕ И ПРИЗНАВАНЕ

Дисертант **Диляна Георгиева Керанова**

Преди всичко искам да изтъкна актуалността на проблема, анализиран в дисертацията. Като наследство от социализма у нас останаха институции за отглеждане на децата, лишени от родителска грижа; институции, организирани по принципа на казармите и по същия начин изолирани далече от населените места. В тях децата получаваха храна и подслон, но не и любов и съчувствие, а и често условията, в които живеяха, бяха ужасяващо мизерни. В резултат от тези домове излизаха психически осакатени личности, неспособни на успешна социализация, обречени на маргиналност и девиантност.

Дисертацията изследва социалните последици от подобно третиране, както и възможностите за по-хуманно отглеждане на тези деца.

Дисертантката прави исторически преглед на създаването и развитието на институциите за деца, останали без родителски грижи, преди Втората световна война и по времето на социализма.

Разкрити са недостатъците на тези институции.

Показан е сложният процес на осъзнаване на нуждата от промени в начина, по който обществото се отнася към тези деца. Посочено е, че катализатор на този процес е станал филмът на ББС за децата в село Могилино, но по-общо промяната настъпва под влияние на европейското законодателство.

Проследено е развитието на българското законодателство за защита на детето. Направено е сравнение със същото законодателство в ЕС. Констатирано е десет годишното изоставане на страната ни, както в областта на законодателството, така и в практиката по отглеждането на изоставените деца.

Макар и със закъснение и в България се приема законодателство, позволяващо деинституционализация и въвеждането на по-хуманни практики в

отглеждането и възпитанието на изоставените деца и на децата с увреждания, както и на други групи в неравностойно положение – съезмирими с европейските практики.

Новите закони и наредби, приети през 2009 и 2010, позволяват закриване на старите институции и въвеждане на нови форми, подробно изброени в Закона за социално подпомагане и по конкретно в неговия Правилник. В него .е направена „конкретизация на деинституционална закрила за децата под формата на 12 социални услуги в т.н. общност, повечето от които се отнасят до услуги за резидентност, близка до семейната среда. Фиксирани са : 1. личен асистент; 2. социален асистент;3. домашен помощник; 4. домашен социален патронаж; 5. дневен център: а) дневен център за деца и/или възрастни хора с увреждания; в) дневен център за деца с увреждания - седмична грижа;6. център за социална рехабилитация и интеграция; 7. социална услуга - резидентен тип: а) център за настаняване от семеен тип: аа) център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания; бб) център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания; б) център за временно настаняване; в) кризисен център; г) преходно жилище; д) защитено жилище: аа) защитено жилище за хора с психични разстройства; бб) защитено жилище за хора с умствена изостаналост; вв) защитено жилище за хора с физически увреждания; е) наблюдавано жилище; ж) приют; 8. социален учебно-професионален център; 9. звено "Майка и бебе";10. център за обществена подкрепа;11. център за работа с деца на улицата; 12. приемна грижа; 13. обществени трапезарии.”

Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България” от 2010 г. е най-важният политически документ, който систематизира дейностите и мерките, които да доведат до повишаване на качеството на грижата за децата, лишени от родителска грижи.

В съответствие с визията се изпълняват два проекта „Посока: семейство” и „Преструктуриране на Домовете за медико-социални грижи за деца от 0 до 3 г.”, които реализират в практиката новите разбирания за отношението към децата.

В България е започнал процес на деинституционализация, която по същество е замяна на старите тотални институции в понятията на Ирвинг Хофман, в които децата са били изолирани и в резултат на което тяхната

социализация е оставала непълна. Те са оставали отчуждени от обществото и в тях се е развивало чувството на зависимост.

Новите по-хуманни форми на отглеждане и възпитание създават условия за нормално развитие на децата, останали без родителска грижа. Ако преди те са били отхвърляни от обществото, ако са били изключвани от социалния живот, сега те са приобщени, в тях се формира чувство на принадлежност към естествени социални системи.

Дисертантката подробно анализира процесите на социализация в контекста на отхвърлянето и признанието, опирайки се на доброто познаване на социологическите теории за социализацията и отчуждението.

Един крайно негативен ефект от социалното отхвърляне е формирането на девиантни поведния. Причините за девиантността също са анализирани на основата на добро познаване на социологическите теории като особено внимание е обърнато на процесите на стигматизация.

Дисертантката разглежда изключителната роля на осигуряването на принадлежност и сигурност, на любов и възможности за пълноценно общуване за нормалното развитие на индивида.

Във втора глава дисертантката прилага един оригинален подход, използвайки социално психологически познавателен модел, известен като „прозореца на Джохари“ в съчетание с контент-анализ и емпирично анкетно проучване, за да направи социологически анализ на образа на децата, лишени от родителски грижи и на нагласите към грижата за тях.

Несъмнено това е един от приносите в дисертационния труд.

В резултат на изключително подробното и добре направено анкетно проучване дисертантката констатира, че „сред респондентите преобладава нагласата към институционалната грижа като непълноценен социализационен агент, особено по отношение развитие и удовлетворяване на различни социални нужди“ но и „че една голяма крачка в областта на грижа за деца е направена и е налице политическа воля и общностно разбиране за потребността от търсене и реализация на промяната.“

В заключение искам да подчертая, че дисертантката е успяла да извърши едно задълбочено проучване на темата, отговарящо на всички изисквания за дисертационен труд.

Единствената ми забележка е по отношение на стила. В желанието си да звучи научно, дисертантката понякога прави сложни изречения и трудно се разбира какво иска да каже. Но тази слабост е извинима като се има предвид, че това е първи опит в разработването на научен труд.

Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Диляна Керанова образователната и научна степен доктор по социология.

доц. Иван Евтимов

11.10. 2016